

Физички и морални лик Марка Краљевића у епским песмама и народној традицији

Проучавање лика Марка Краљевића није нимало лако. Читањем и слушањем песама и историјских догађаја о Марку Краљевићу, закључила сам да оно што је стварно врло брзо у песмама „склизне“ у бајковито и претвара се у мит.

Марко Краљевић је заиста постојао као историјска личност у периоду када српске државе полако пропадају и коначно нестају под турском влашћу. И он сам пореклом из познате породице Мрњавчевића - син српског краља Вукашина, постаје турски вазал после маричке битке. Међутим, иако историјски извори не познају Марка као великог јунака, јер не постоје докази да је учествовао на Косовском боју, па ни у Маричкој бици, Марко Краљевић је јунак над јунацима тога доба у српским епским песмама. Како Вук Стефановић Караџић каже: „Никакога Србина нема који не зна за име Марка Краљевића“.

Марко Краљевић је у свему био грандиозан и моћан. Био је снажан и силан. Песме кажу да је носио на плећима ћурак од курјака, а на глави капу од курјака, симболично описујући да је био као вук неустрашив.

Увек се у песмама његова снага преувеличава хиперболом, као стиском фигуром, па у песми „Марко Краљевић укида свадбарину“ његову тешку руку и снагу описују стихови када буздованом удара Арапина и једним потезом му откида главу:

„Трже Марко буздована свога,
пак удари Арапина црна,
како га је лако ударио,
искиде му из рамена главу!“

Потом једним потезом сабље убија четрдесет слуга, а у песми „Марко Краљевић и вила“ његова спретност и митска снага је описана чињеницом да је и вилу успео да ухвати и скоро да је убије легендарним шестопером златним.

У песми „Марко Краљевић и Муса Кесеџија“ величина његове снаге најбоље је описана у стиховима када проверава моћ своје руке после опоравка од заточеништва у тамници, када ломи дреновину која се у то време користила за прављење алата и била је симбол јаког здравља, па песма каже:

„Донесоше дреновину Марку;
Кад је стеже у десницу руку,
Прште пуста надвоје, натроје,
И дв'је капље воде искочише.“

Такође, што је за људску природу немогуће, Марко три године проводи у тамници без хране и воде и остаје жив.

Кроз песму „Женидба краља Вукашина“ сазнајемо да је он потомак јунака Војводе Момчила, који је имао надприродне и надљудске способности, имао је сабљу са очима и није се бојао никога, осим Бога, а поседовао је митског крилатог коња Јабучила. Од таквог епског јунака који се одликовао поштењем и љубављу према својим најближима, јер је увек био окружен својом браћом, могао је да настане само још бољи „надјунак“, као див који се бори за правду и сиромашне, а то је Марко Краљевић.

Осим те његове митске снаге, народ му даје и тешко оружје – буздован, који носе само снажни јунаци приближно као антички богови, а такође има и свог верног коња Шарца, што се исто може поредити са одликама митских богова. Шарца одликује велика снага и моћ, у песми „Марко Краљевић и вила“ певач велича његову снагу наводећи:

„Кад је Шарац сагледао вилу,
по с три копља у висину скаче,
по с четири добре у унапредак:
брзо Шарац достигао вилу.“

У песми „Марко Краљевић укида свадбарину“ Шарац се описује као митско биће са величином и снагом божанског коња, као што је био и Јабучило, коњ Марковог претка:

„добра Шарца врло расрдио,
из копита жива ватра сева,
из ноздрва модар пламен лиже;“

Шарац је Марку био најбољи друг и ту постоје легенде како је Шарац постао његов коњ. Предање каже да је Марко тражио одговарајућег коња тако што га ухвати за реп и заврти га око себе. Тако је ухватио и тада неухрањеног Шарца, али се он није померио и Марко је сматрао да је то коњ који ће да га служи и да учествује у биткама. Шарца је обожавао, пио са њим вино – што је описано у песми „Марко Краљевић и Вуча Џенерал“. Тако велики човек му је и тепао и називао га: „Шаро“, али је знао да буде и прекр према њему када је спасавао свог пријатеља војводу Милоша – када је запретио Шарцу да ће му, ако не ухвати вилу, оба ока извадити и поломити му ноге – што показује његову оданост према пријатељу, за чији ће спас он жртвовати и свог коња.

Марко Краљевић је за српски народ био јунак над свим јунацима. Народ је у то време тешко живео, покорен од стране Турака, тако да су песме биле начин да народ себи да снаге и храбрости да преживи, односно да међу њима има јунака који ће га спасити. Из тог разлога Марко Краљевић има слојевиту личност. Он уме да буде прекр – у песми „Марко Краљевић и Муса Кесеџија“ Марко је одсекао руку ковачу Новаку када му је рекао да је бољу сабљу сковао Муси Кесеџији – али његове врлине у борби за сиромашне, храброст и правдољубивост кроз песме преовладава.

У песми „Марко Краљевић укида свадбарину“, народни певач Марка приказује као благог јунака према унесрећенима, тужној и сиротој девојци која се не удаје, јер не може да плати свадбарину. Њој даје новац, али истовремено „рони сузе низ јуначко лице“, због тешке судбине народа. Због срамоте која се наноси српском народу, он не жали да погине и самоуверено и одлучно у песми каже:

„Данас ћу вас, браћо осветити,
осветити или погинути!“

Из овог стиха закључујемо да је неустрашиви војник, борац за правду, који се не плаши ни Арапових слуга.

Међутим, народ у песмама није Марку дао само снагу, већ га је оплеменио и мудрошћу, јер се он у овој песми прво надмудрује са Арапином и провоцира га дајући му само три дуката. И у песми „Марко Краљевић и Муса Кесеџија“ он је у критичном тренутку, када му је Муса Кесеџија сео на груди, био врло довитљив и сналажљив, јер је позвао вилу која је скренула пажњу Муси Кесеџији – што је Марко искористио и убио га.

Међутим, иако је убио најјачег Турчина, народ је хтео да га опише као праведног, па Марко пролива сузе када је видео да овај има три срца јуначка. Марко је био свестан да је, служећи се преваром, нечасно убио бољег од себе, али је народ хтео кроз проливање суза и јадиковање да покаже самокритичност као Маркову врлину.

Песма „Марко Краљевић и Муса Кесеџија“ је народу требало да буде нада, односно да се, иако је Турчин јачи и снажнији, може победити. Марко је био та слика и светлост српског народа да се је све могуће.

Народ је кроз ову песму показао да је свестан да је Марко турски вазал, али је кроз многе слике показао како пркоси Турцима: оре турске друмове, потом, иако је цар Сулејман забранио да се пије вино на најсветији турски празник Рамазан, Марко пије вино и неће да се повинује, док се у бројним песмама он не плаши да „започне кавгу“ и да посече Турке.

У песми „Орање Марка Краљевића“ види се његова одлучност и превелика жеља да се бори против Турака, који отимају од народа и носе товари блага, без обзира што га мајка преклиње да се остави четовања.

Читајући песме о Марку Краљевићу, схватила сам да је наш народ у периоду настанка ових песама био тужан и огорчен због свог положаја и да је кроз дела и особине Марка желео себе да подстакне да ипак може бити боље и да Турци нису непобедиви и неуништиви. Епске песме о Марку говоре о богатој националној традицији нашег народа, јер описују догађаје и тежак живот тог доба, али истовремено нас уче да је српски народ имао жељу и снагу да се побуне и против тако моћног непријатеља.

Нађа Стефановић VI₂